

Žít, nejen přežívat

27.6.2024 - | Městská část Praha 7

Ty se kromě psaní věnuješ taky divadlu. Je to jen volnočasový koníček, nebo sis už osahal i profesionální úroveň?

Tady v Praze 7 chodím na divadlo do ZUŠ Šimáčkova k Radce Tesárkové. Jsem tam ve výběrovém souboru a jednou za měsíc máme představení pro veřejnost a věnujeme se také recitaci. Na profesionální úroveň jsem si trochu sáhl v minulosti. Měl jsem dvě menší role v Národním divadle, dokud jsem byl ještě malý a roztomilý, teď už nejsem malý a roztomilý, takže z těchto rolí sešlo.

Jaká to byla představení?

Opera Kouzelná flétna, kde chtěl pan režisér Morávek nějaké němé dětské role, které tam dvakrát přelezou jeviště po kolenou. A potom jsem si zahrál v Nové Atlantidě Jiřího Adámka, což bylo takové velmi zajímavé politické divadlo - vystupovala tam Margaret Thatcherová, Donald Trump a další. Problém ale byl, že se to nestalo tak populárním, a tak se to nehrálo příliš dlouho.

A víš proč?

Tím, jak to bylo politické, tak to docela rychle stárlo. Mně osobně se to ale líbilo, ačkoliv jsem tomu tehdy ještě vlastně úplně nerozuměl. Mezi osmi dospělými herci tam byl například David Matásek, Taťjana Medvecká, Vladimír Javorský atd. a ke každému dospělému herci bylo jedno jeho dítě a fungovalo to na principu, že dospělí představovali politiky, kteří vláčeli a orali s dětmi jako svými voliči.

Takže tě život vede spíš ke kultuře a společenským vědám?

Určitě. Já nejsem vůbec třeba matematický typ. Rozhodně mě více zajímají humanitní záležitosti a kultura, takže tam se vidím i do budoucna.

Máš humanitně zaměřené vzory v rodině, nebo to vychází spíš z tebe?

Dědeček a babička z jedné strany jsou oba vysokoškolští profesori matematiky, máma je lékařka. Jediný táta je spíš humanitně zaměřený, učí na vysoké škole právní dějiny a k tomu píše eseje, občas přispívá třeba do Lidových novin. Teprve s ním se ale něco humanitního vůbec v rodině objevilo, do té doby to byla spíše přírodovědná rodina. Každopádně ale oba rodiče mají široký rozhled v různých oborech, a tak jsem k tomu byl odmala tak nějak vedený - od dětství navštěvujeme hrady a zámky, máme velikánskou knihovnu, chodíme na výstavy. Takže rodina mě k mým současným zájmům určitě částečně dovedla.

Co bylo dřív - psaní, nebo divadlo?

Dřív bylo divadlo, tomu se teď věnuji už asi osm let. Pak byla ale problémem karanténa, protože ono se za covidu dělá divadlo špatně. My jsme se v rámci našeho souboru scházeli on-line, vymýšleli jsme exteriérová představení - třeba na vyšehradském hřbitově Po stopách předků, kdy se po zavírací době diváci mohli vypravit na hřbitov a my jsme tam u hrobů určitých osobností o nich hráli. To je samozřejmě pro herce i diváka mimořádný zážitek. Každopádně jinak covid divadlo znemožnil. Naopak psát se dá za covidu velice dobře. Já už jsem dřív sám napsal a ilustroval pohádku Jak se stromy stěhovaly. To mi bylo možná pět let a tu jsme tedy bohužel ztratili, ale tohle možná byly ty úplné prvopočátky. S novějším psaním jsem začal na apríla 2020, je to taková aprílová záležitost. (úsměv) Tehdy jsem hodně četl Agathu Christie, mám ji rád do dneška. To jsou totiž moc chytré a často i vtipné věci a byl jsem tím dost ovlivněný, a tak jsem se rozhodl, že budu psát jako ona, a stvořil jsem i velice podobný svět, postavu detektiva Charlese Braina, který měl přítele Slowburna -

něco mezi Watsonem a Hastingsem, kterému to pomalu pálí, a tak dále. Měl jsem tam i nějakého trochu natvrdlého detektivního komisaře ze Scotland Yardu, takže jsem v podstatě opsal celou Agathu Christie.

Psal sis jen tak pro sebe?

Psal jsem si pro sebe povídky tak, jak mě to napadalo, inspirované Agathou Christie. Vlastně jediný rozdíl mezi mnou a Agathou Christie je v tom, že ona umí dělat detektivní zápletky a já ne. A neumím to dosud. Při dnešním pohledu jsou ty mé povídky vlastně dost naivní a já se k nim raději už tolik nehlásím. Každopádně tohle byl začátek a asi mi to pomohlo v tom, abych si nějak vypiloval styl. Protože těch detektivních povídek jsem napsal v součtu asi třicet za půl roku. Dnes už vidím rozdíl, že na začátku to opravdu byla spíš taková lepší školní slohovka, nic moc jiného. Ale nějakým způsobem jsem se vyvinul a začalo to dávat větší literární smysl, když už to nedávalo žádný smysl detektivní. (úsměv) Tohle mi pomohlo a pak jsem se rozhodl nepsat jen detektivní povídky, ale hledal jsem i nová témata a nějak jsem ten repertoár rozšířil. A to je vlastně to, co píšu dneska.

Chceš se psaním v budoucnu živit?

Cesta by to určitě mohla být, ale v Česku se psaním neužívá skoro nikdo, pokud se nepletu, takže ono to vždycky musí být nějakým způsobem okrajové. Pokud by mi něco vyšlo knižně a měl bych příležitost něco pravidelně publikovat, tak bych to určitě využíval a snažil se na to orientovat, ale že si kromě toho budu muset hledat nějaké občanské povolání, je samozřejmě jasné. Já jsem teď v druháku na střední, takže mám ještě nějaký čas se rozhodovat, kam půjdu studovat. Přemýšlel jsem nad žurnalistikou, ale to si pak člověk vždycky přečte článek od Petra Koubského, jak všechny novináře vyhladí umělá inteligence, a trochu ztrácí motivaci. Články Petra Koubského jsou výborné, ale člověka to v tuto chvíli určitě nemotivuje ke studiu žurnalistiky. Potom mě zajímá třeba historie nebo kunsthistorie, dovedl bych si představit, že bych studoval obojí, ale současně je taky obtížné se někde uchytit. V tuhle chvíli tedy přemýšlím nad tím, že bych mohl vystudovat třeba práva, což je poměrně univerzální obor, a s ním potom může člověk dělat vcelku cokoliv.

Uvažuješ hodně pragmaticky...

(úsměv) No ono je potřeba ten idealismus a pragmatismus nějak skloubit. Je samozřejmě hezké mít velké myšlenky, ale když u toho člověk pojde hladý, tak to není úplně ono.

Ale byli mnozí, kteří i přesto psali. Při pohledu do historie se skoro zdá, jako by byl nuzný život předpokladem pro skutečnou literární tvorbu.

Je to pravda. Samozřejmě extrém je Bohumil Hrabal, který vystudoval práva a pak stejně dělal ve všemožných pomocných profesích. Takhle na to já asi nepůjdu. Nebudu si stěžovat, pokud se budu mít dobře. Zrovna teď jsem zvítězil v celostátním kole dějepisné olympiády, kde se odevzdává a obhazuje písemná práce. Psal jsem ji na téma Michelské madony a zjišťuji, že mě umění zajímá, rád se na něj koukám, rád si o tom něco přečtu, ale to, z čeho potom sestává třeba akademická činnost – tedy psaní odborných článků a prací, neustálé zdrojování – by mě ani tolik nebavilo. A možná bude lepší nechat si tyhle zájmy spíše okrajově. Takže to není jen pragmatismus, ale zjišťuji, že čistě akademická dráha by se mi asi tak nelíbila.

Akademická dráha zahrnuje i možnost vyučovat na vysoké škole. To tě taky neláká?

Na jednu stranu je to určitě dobré, sklony k řečnění také mám, ale na druhou stranu nevím, jestli by mě to úplně naplňovalo – ten koloběh, kdy člověk musí neustále psát akademické práce, aby se udržel v systému. Já mám humanitní obory rád, ale je pravda, že samotná praxe potom vypadá tak, že se vezme deset starých prací, trochu je protřepeme, promícháme, sesypeme a vznikne jedna nová. Ani to potom často není tak objevné. Teď se za tuhle generalizaci moc omlouvám všem, kteří to myslí s humanitní vědou dobře, jakože tací samozřejmě jsou!

Zdá se ti, zatím z pohledu středoškoláka, že české školství člověka dobře připraví na

budoucnost?

To všechno strašně závisí na každém jedinci, učiteli, který o všem rozhoduje. Já chodím na Gymnázium Budějovická – standardní gymnázium se standardními nároky, kde máme vyučující, kteří jsou super, jsou inspirativní, je vidět, že jsou pro svůj předmět zapálení, současně ale dovedou i pochopit, že to někoho třeba úplně nebaví, a snaží se pracovat i s tím. Čiší z nich energie. A pak jsou vyučující, kteří jsou zapšklí a okamžitě zavrhnou každého, kdo něco hned nepochopí. Takže obecně si myslím, že se nedá udělat žádná zásadní reforma školství a přístupu, protože ti lidé, kteří to myslí dobře, to dělají dobře už teď a těm, kteří jsou vyhořelí, žádná reforma nepomůže. Já jsem tedy v zásadě spokojený.

Abych to shrnula - psaní pro tebe do budoucna tedy spíš zůstane koníčkem?

Asi ano. Ale člověk může začít podnikat v mnoha odvětvích a je vcelku jenom na něm, jak se tím prodere a jak se do toho pustí. Ovšem každý umělecký obor, aby mohl fungovat, potřebuje také diváka, čtenáře a tak dále. A já tedy nemůžu říct, jestli budu, nebo nebudu slavný spisovatel, protože nedokážu říct, jestli si dovedu najít své čtenáře, nebo ne. Pokud by moje dílo mělo být někdy vydáno a čtenáře si našlo, tak bych se tomu asi určitě věnoval intenzivněji a byl bych rád, pokud by se mi podařilo do toho vyššího spisovatelského světa proniknout, ale předpovědět to nemohu. Buď se dozvím, že je to super, nebo naopak že je to úplně pitomé a raději bych s psáním měl přestat.

Vyšším spisovatelským světem myslíš ten český?

Takhle, já se v tom současném spisovatelském světě zase tolik neorientuju. Předpokládám, že to bude všude fungovat podobně a stejně jako v jiných oborech se při vzestupu na vyšší úroveň přidávají do hry různé další faktory jako přátelství, kontakty, protekce a tak dále. Tudiž to bude jistě svět, který dovede člověka snadno unavit, pokud se v něm pohybuje dlouhodoběji. Obecně platí, že budu rád za každého čtenáře.

Máš nějaký literární vzor?

Současnou literaturu moc nesleduji. Spíš nasávám klasiky, které si teď na střední můžu přečíst. A zatím jsem je rozhodně nepřečetl všechny, takže se úplně nechci zatěžovat tím, co vychází aktuálně. Mám opravdu rád literaturu 20. století a především české autory. Tam mám vzorů nebo oblíbených autorů více a zákonitě z nich čerpám, i kdybych nechtěl, když je čtu pravidelně. Nějak mě to zkrátka ovlivní. Hodně mám rád Čapka, Fukse, Škvoreckého, Hrabala a tak dále. Teď zrovna čtu Osudy dobrého vojáka Švejka od Haška. Poláček, Jirotko – je jich opravdu mnoho. Ve světové literatuře se orientuji o mnoho méně. Až projdu českou literaturou, možná se dopracuji i k té světové, ale teď čtu s láskou tohle.

Některé z autorů, které jsi jmenoval, jsem asi z tvé povídky i cítila. Každopádně mi přijde tak silné zalíbení ve starší české literatuře a možná i v literatuře jako takové dnes už docela unikátní...

Tohle je samozřejmě vidět i ve škole. Ve třídě je nás 25 a pravidelně nás čte možná pět nebo šest. A z toho literaturu, která by stála za řeč, čtou tak tři. Takže úplně hvězdné to asi není. A ono to tak asi bude pořád. Podle mě se nedá říkat, že dnešní mládež je hrozná, protože pro starší generaci je mládež hrozná za všech okolností, takže já se nad tím zase tolik nepohoršuji. Prostě každý má priority nastavené jinak. Je ale určitě pravda, že dnešní mladá generace už moc nečte, takže svým způsobem je to unikátní, ale zase se teď nechci cítit jako exemplář v zoologické zahradě: „Tadyten čte, podívejte se na něj!“ (smích)

Dnes ale úbytek čtenářů určitě souvisí i s technologickým vývojem, je kladený mnohem větší důraz na vizuální média, sociální sítě jsou plné videí a texty jsou podružné. Když vezmeš v potaz tento kontext, vidíš v literatuře a slovech smysl i do budoucna?

Já si myslím, že lidé, kterým se literatura líbit bude, tady budou vždycky. Asi už není a nebude ta éra, kdy spisovatelé byli svědomím národa, výše postavenou kastou a asi už žádnému spisovateli

nepřijdou na pohřeb dva miliony lidí jako Viktoru Hugovi. Před sto nebo dvěma sty lety si v každé zapadlé vesničce přečetli toho svého Jiráska, to už dnes samozřejmě není, vytrácí se z toho ta masovost, ale těch pár lidí, kteří budou chtít číst, určitě zůstane. Vzhledem k malému procentu čtoucích lidí asi literatura nebude mít žádný zásadní dopad, ale nemyslím si, že by kvůli novým technologiím úplně vymizela.

Jaký máš vztah k umělé inteligenci?

Zkoušel jsem, co to dělá z hlediska literatury: „Napiš mi povídku na dané téma.“ (úsměv) Většinou se to nedá číst. Ale nepochybuji o tom, že se to může vylepšit, a pokud tady jednou bude umělá inteligence, která bude schopná vygenerovat román, se kterým se spisovatel pachtí půl roku, za půl minuty a bude opravdu dobrý – a věřím tomu, že se jednou dostaneme do tohoto bodu – tak potom to určitě může být nějaké ohrožení, ale současně si říkám, že pokud se to bude líbit a bude to mít uměleckou hodnotu, tak ať to klidně vstoupí na trh. Každopádně si myslím, že lidé u těch fyzických spisovatelů zůstanou i z toho důvodu, že půjde o konkrétní osobu, jejíž osud můžou sledovat, tedy svým způsobem celebrity. Možná umělá inteligence skutečným spisovatelům ubere ještě víc čtenářů, ale zatím se toho tolik nebojím. Podle mě nikdy nevznikne „uměle inteligentní spisovatel“, ale budeme-li umělou inteligenci dlouho dávat analyzovat Hrabalova díla, tak jednoho dne asi zvládne napsat nové Hrabalovo dílo, stejně jako dnes už vznikají nové Beethovenovy skladby. Myslím si ovšem, že umělá inteligence je maximálně schopná perfektně analyzovat a přejímat to staré, ale nevytvoří úplně nový styl, který by měl šanci zaujmout. A pokud umělá inteligence napíše dobrou Hrabalovu povídku, rád si ji přečtu. (úsměv)

Jak vnímáš literaturu jako takovou a co pro tebe znamená? A můžeš to vzít jak z pohledu čtoucího, tak z pohledu písícího člověka.

Když to vezmu jako čtenář, na literatuře mi přijde úžasné, že pokud je to dílo dobře napsané, můžu se ponořit do nějakého unikátního světa. Budu-li číst delší textový úsek, pomůže to rozvoji soustředění a trpělivosti, spíš než když se budu dívat na šestivteřinová videa, která mi tady jezdí po obrazovce. To je určitě jedna důležitá schopnost, kterou v nás literatura trénuje. Současně se můžeme vcítovat do postav a může nám to pomáhat emočně. Každopádně pro mě je to především estetická záležitost, ať už když sám píšu nebo i čtu. Vidím hezky napsanou větu, která vykresluje nějaký krásný obraz, a to mě pohladí po duši. Tak i já sám k psaní přistupuji. Určitě nepíšu nějak terapeuticky, nevypisuju se z žádných svých bolestí. Spíš píšu to, co bych si sám chtěl přečíst, ale zatím jsem na to třeba nenarazil. Píšu tak, aby se mi to, co je napsané, líbilo.

Současně má literatura pro čtenáře velký význam v tom, že pokud je napsaná dobře, ukrývá nějakou myšlenku a součástí úkolu je z toho tu myšlenku vydolovat, přijít na ni a nějak si dílo zanalyzovat. V zásadě je lidem možné kázat, že něco je takhle a takhle, ale když se to předá v podobenství a člověk si na to musí přijít sám, má to podle mě mnohem větší hodnotu – jeden kvalitní příběh s podobenstvím je víc než 150 manifestů, ve kterých to bude natvrdo řečené. To samozřejmě podporuje i nějaké vyšší funkce v našem mozku. Když vezmu třeba toho Švejka, kterého teď čtu – běžně se to prezentuje tak, že Švejk je pitomec a takoví jsou všichni Češi. A když to někdo nikdy v životě nepřečte, odnáší si tohle. Ale při čtení si člověk neustále klade otázku: Opravdu je Švejk tak autenticky hloupý, nebo to jen hraje? A s jakým cílem? Je to nějaká nízká povaha, která chce jen škodit, nebo chce jen přežít a jde mu akorát o vlastní dobro? Nebo naopak dělá pitomce jako součást nějakého odporu proti monarchii? To, že člověk během čtení příběhu neustále nad něčím přemýšlí, to je to důležité.

Jaký závěr sis ze Švejka udělal ty?

Ještě jsem se nedostal na konec, takže tohle jsem si ještě nerozřešil. Ale ono to ani není tak důležité. Hlavní je se nad tím zamyslet. Spousta otázek, na které v literatuře narazíme, se vyřešit nedá, a pokud někdo tvrdí, že řešení má, tak je to s největší pravděpodobností špatně. Takže si myslím, že vlastně vůbec nevádí, pokud ta otázka zůstane i na konci nezodpovězená.

Dá se podle tebe svět literatury vnímat jako svět bez pravidel?

Třeba ta povídka, která je v tomto čísle otisknutá a se kterou jsem vyhrál literární soutěž, je historická, velmi patetická, ale to je spíš taková anomálie v mé tvorbě. Jinak naopak rád tvořím povídky velice absurdní. Není to žádná fantasy, držím se při zemi, ale rád si najdu běžnou životní záležitost a přemýšlím nad tím, jak by to vypadalo, kdyby se dotáhla ad absurdum a zněla tak trochu šíleně. Když mě napadne něco, co by se dalo literárně pojmout, dělám si poznámky do mobilu. Třeba mě napadne, že by v příběhu mohl figurovat muž, který kašle stejně jako jeho čivava, ale smrká o oktávu výš. Nechci zase tvořit světy úplně odlišné od toho našeho, to už mi přijde trochu přespříliš. Ale pokud vezmu náš svět a pootočím ho o pár stupňů a to, co běžně známe, se nasvítí z trochu jiného úhlu, tak to mi přijde zajímavé.

Někteří autoři fantasy a sci-fi se o stvoření úplně odlišného světa pokoušejí, stejně tam ale nakonec něco z té Země přetrvá, protože kdybychom to stvořili úplně odlišné, tak to ani tady na Zemi nebude nikoho zajímat. Můžeme stvořit svět plný víl a princezen, ale stejně tam necháme základní zápletku, kterou postavíme na nějaké lásce, nenávisti, hierarchii – pořád tam bude nějaký král nebo mocný vládce, proti kterému se vzbouříme. Nic, co by bylo úplně odlišné a nelidské, se stvořit nedá, protože jsme lidé. Ale možná to jednou dovede umělá inteligence.

Když píšeš, je to tak, že jednoduše dostaneš nápad a začneš psát? Nebo už dopředu uvažuješ z nějakého metapohledu o určitých prvcích jako třeba metafora, symboly, které by se tvým dílem měly prolínat?

Občas asi ano, ale obecně nejsem schopný nějakého plánování. V zásadě píšu tak, že mě něco napadne, začnu psát a často ani nevím, jak to skončí. A přicházím na to až v průběhu, což je způsob, kterým se dá napsat povídka, ale nedá se tak napsat román. Když začnu, tak třeba napíšu, že tamhle byl strom, který sahal až k mřížoví nebeské brány, a uvědomím si, že je to docela hezký obraz, který jsem do textu schopný ještě dostat několikrát znovu. Občas úmyslně pracuji s repeticí – když se mi něco opravdu líbí, tak to budu do povídky opakovaně dávat. Pokud to má být absurdní povídka, tak někdy až tolikrát, aby to bylo otravné. Většinou je ale moje psaní naprostá improvizace od začátku do konce. Navíc když něco začnu psát, ani nevím, jestli to dokončím. Občas mě z ničeho nic přejde chuť psát, tak to zavru a víc se k tomu nevrátím. V současnosti mám rozepsaných asi 120 povídek, u kterých je buď napsaná první věta, nebo naopak poslední věta schází a já nejsem schopný je dokončit. Takže vlastně píšu metodou pokus omyl, a tím pádem nad tím nemůžu tolik uvažovat z toho vyššího hlediska.

Kladeš při psaní větší důraz na obsah, nebo na formu?

Já mám formu rád. Samozřejmě je to pak někdy tak, obzvlášť u těch absurdních povídek, že na úkor formy můžu absolutně znásilnit obsah, ale to nevádí, dokud je to čtivé. V absurdní povídce se může stát cokoliv, takže proč bych kvůli jednomu hezkému souvětí nemohl celý příběh poslat někam úplně jinam... Mám tedy asi raději právě formu a asi i raději čtu taková díla, ale zase nic se nemá přehánět. Pokud bude mít někdo opravdu dobrý obsah napsaný v jednoduchých strohých větách s minimem uvozování, taky si to rád přečtu. A stejně tak mě naštve spisovatel, který se viditelně vyžívá v tom, aby byl text co nejkvětnatější a on ukázal, jakou umí dát dohromady větu přes tři stránky, ale ve finále je to úplně o ničem. Člověk musí v sobě uvnitř najít nějaký mix. V absurdních povídkách s formou často pracuji až skoro parodicky. Ty příliš přebroušené formy si vezmu na paškál a napíšu to takovým stylem, že je zřejmé, že se tomu trochu vysmívám. Přebroušení právě často vede k tomu, že je to patetické a pateticky se nedá psát úplně o všem. Musí se to zkrátka vycítit.

Sdílíš svou tvorbu s někým?

Svoje povídky posílám každé dva týdny v neděli užšímu okruhu rodiny a rodinných přátel. Většinou mám dobré ohlasy, občas si vyslechnu i nějakou kritiku. Táta se v literatuře orientuje a částečně v ní působí, takže mívá námitky. Někdy je to z principu o tom, že někdo nepochopí, o co šlo. Já občas pracuji i s ostřejším černým humorem, a to se nelíbí vždy každému. Jinak za konstruktivní poznámky

jsem samozřejmě velmi rád. Otázka ale je, co znamená konstruktivní: každý touží po konstruktivní kritice, pak ji dostane a kope vzteky do zdi. Občas to možná také nepřijmu dokonale. I při vyhlášení té poslední soutěže nám leďacos vytykali a dávali nám poznámky k naší tvorbě a já s nimi do jisté míry souhlasil. Tato moje povídka je patetická, ale já jsem to tak psal úmyslně. Ve skutečnosti patos nesnáším – patos předpokládá, že je něco absolutní, absolutní emoce, absolutní prožitek, a pro to pak používá absolutní slova. Pro mě jako čtenáře je to přijatelné jen tady v té situaci, kdy jde o příběh o absolutním zlu, které stojí proti absolutnímu dobru. Příběhy z dob totalit se dají takhle zjednodušit. Takže pak už jde o určitou symboliku, a proto jsem si dovolil tady ten patos použít. A stojím si za tím. Ale samozřejmě může mít někdo takovou hranici vnitřně nastavenou jinak, a pak je to kritika, se kterou souhlasím, ale nic s tím neudělám, protože si myslím, že je to takhle správně.

→ **David Seltenreich** (*2006) je studentem osmiletého gymnázia Budějovická v Praze. Od dětství žije na Sedmičce. Se svou povídkou Svět, kde zpívají ptáci a rostou jabloně a hrušně zvítězil v literární soutěži Žít, nejen přežít, kterou pro studenty středních škol v loňském roce společně vyhlásily spolek Amelie, z. s., a agentura Impact_ s cílem vyrovnat se kreativní formou s těžkými situacemi a detabuizovat téma rakoviny. Psaní se věnuje od covidu a zatím uvažuje, že by se v budoucnu stal dobře zajištěným, píšícím právníkem.

<https://www.praha7.cz/zit-nejen-prezivat>